

Wiara i liturgia
XLIX Sympozjum
Wykładowców Liturgiki na Wydziałach Teologicznych
i w Wyższych Seminariach Duchownych
(Olsztyn, 10–12 września 2013 r.)

XLIX Sympozjum Wykładowców Liturgiki na Wydziałach Teologicznych i w Wyższych Seminariach Duchownych odbyło się w dniach 10–12 września 2013 r. w Wyższym Seminarium Duchownym *Hosianum* w Olsztynie. Na doroczny zjazd przybyło prawie siedemdziesięciu liturgistów z większości polskich ośrodków. Temat tegorocznego spotkania — *Wiara i liturgia* — nawiązywał w jasny sposób do przeżywanego w Kościele Roku Wiary. W bogatym planie sympozjum przewidziano m.in. cztery referaty i cztery komunikaty połączone z dyskusją. Ponadto organizatorzy zadbali o to, by na dorocznym spotkaniu obok wymiaru naukowego nie zabrakło również duchowego i braterskiego.

Zjazd rozpoczął się 10 września obiadem, po którym odmówiono modlitwę południową. Następnie w słowach powitania rektor olsztyńskiego WSD, ks. dr Paweł Rabczyński, wyrażając radość z obecności dostojnych gości, zwrócił uwagę na fakt, że seminarium to jest najstarszym w Polsce: zostało założone w 1565 r. przez Sługę Bożego kard. Stanisława Hozjusza w ramach realizacji uchwał Soboru Trydenckiego. Następnie do zgromadzonych gości kilka słów skierował ks. dr Tomasz Garwoliński, dyrektor biblioteki seminaryjnej. Przedstawił on pokrótce jej dzieje i zbiory,

a także wprowadził w działalność federacji bibliotek kościelnych, zachęcając do korzystania z jej internetowych zasobów (www.fides.org.pl). Ks. Garwoliński zaprosił także zgromadzonych gości do odwiedzenia wystawy najstarszych ksiąg liturgicznych, jakimi dysponuje biblioteka (XV–XVIII w.).

W dalszej kolejności zabrał głos przewodniczący polskich liturgistów, ks. prof. dr hab. Czesław Krakowiak (Lublin), który w imieniu organizatorów przywitał przybyłych uczestników, na czele z ks. bp. dr. Stefanem Cichym (Legnica), ks. bp. dr. Adamem Bałabuchem (Świdnica) — przewodniczącym Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, oraz bp. dr. Piotrem Gregerem (Bielsko Biała). Szczególne słowa powitania zostały skierowane także do profesorów-seniorów — ks. Krakowiak podziękował za ich wkład w rozwijanie polskiej myśli liturgicznej. Po powitaniu rozpoczęła się pierwsza sesja sympozjum, którą poprowadził ks. prof. dr hab. Władysław Nowak (Olsztyn).

Pierwszy referat — *Liturgia jako miejsce teologiczne* — wygłosił ks. dr Bartłomiej Matczak, wicerektor olsztyńskiego Seminarium. W swoim wystąpieniu prelegent zwrócił uwagę na fakt, że przez wielu współczesnych autorów liturgia nie jest traktowana jako nauka teologiczna. Przypomniał on, że obie dziedziny wzajemnie się potrzebują, wszak teologia bez liturgii pozostaje suchą teorią, a liturgia bez teologii beztreściowym rytualizmem. Przywołując starożytną fundamentalną zasadę rozumienia liturgii: *lex orandi – lex credendi*, zwrócił uwagę, że właśnie liturgia jest miejscem weryfikacji ortodoksji oraz argumentem w jej obronie. Zatem, jak zaznaczył ks. Matczak, wykład liturgii winien być i jest wykładem teologii, opartej na wszystkich jej filarach.

Z kolei ks. prof. dr hab. Czesław Krakowiak przedstawił referat zatytułowany *Credo w liturgii Kościoła*. We wstępie zwrócił on uwagę na fakt, że liturgia jest naturalnym środowiskiem wyznawania wiary. *Credo* jest nie tylko odpowiedzią człowieka na zbawcze działanie Boga, ale występując w liturgii, jest również aktem kultu. Przedstawiona została historia i miejsce *Symbolu wiary* w celebracji Mszy św., w liturgii pozostałych sakramentów, pogrzebu oraz wielkiego egzorcyzmu. Z przeprowadzonej analizy wyprowadzono wniosek, że wyznanie wiary jako znak rozpoznawczy Kościoła od samego początku było związane z liturgią.

Następnie ks. prof. dr hab. Helmut Jan Sobeczko (Opole) zaprezentował nowe wydanie opolskiej *Agendy liturgicznej*, która jest poszerzoną wersją dobrze znanego w Polsce zbioru modlitw, nabożeństw i błogosławieństw, przydatnych w sprawowaniu liturgii i nabożeństw pozaliturgicznych w ciągu całego roku liturgicznego.

Ostatni referat pierwszej sesji sympozjum, na temat *Rok liturgiczny celebracją i szkołą wiary*, wygłosił ks. dr hab. Daniel Brzeziński (Toruń). We wstępie zaznaczył, że w roku liturgicznym dokonuje się wspomnianie i uobecnianie Misterium Chrystusa — dzięki Duchowi Świętemu niepowtarzalne wydarzenia stają się sakramentalnie obecne *hic et nunc*. Dlatego też rok liturgiczny posiada podstawowe

dla całego Kościoła i każdego chrześcijanina znaczenie katechetyczne, pedagogiczne, ascetyczne, ewangelizacyjne, duchowe i pastoralne oraz sam w sobie jest najskuteczniejszą formą permanentnej katechezy, szkołą wiary i w ogóle wszechstronnej formacji chrześcijańskiej. Ponieważ misteria zbawcze stanowią treść celebracji liturgicznych, rok kościelny jest celebracją wiary oraz jej szkołą, gdyż sam w sobie stanowi *locus* poznania i zrozumienia jej prawd.

Kolejnym punktem spotkania była wielowątkowa dyskusja. Ks. prof. dr hab. Jacek Nowak SAC (Warszawa) zadał pytania dotyczące wieloobrzędowości liturgii, momentu wyznania wiary, konieczności powtórnego jej wyznania przy bierzmowaniu w przypadku osób chrzczonych jako świadome oraz kwestii rozumienia duchowości roku liturgicznego w miejscach, gdzie przyroda nie współgra z tradycyjnym europejskim kalendarzem. Następnie ks. prof. dr hab. Bogusław Nadolski (Poznań), odnosząc się do pierwszego referatu, zwrócił uwagę na konieczność integralnego ujmowania nie tylko *lex orandi* z *lex credendi*, ale także z *lex agendi*. Do wykładu ks. dr. Bartłomieja Matczaka nawiązał także ks. prof. dr hab. Helmut Jan Sobeczko, który zauważył, że pojęcie „liturgika” nie oddaje teologicznej pełni, dlatego zaproponował jego zastąpienie terminem „teologia liturgiczna”

Następnie odprawiono Mszę św., po której odbyło się spotkanie organizacyjne, w trakcie którego ks. prof. dr hab. Czesław Krakowiak w imieniu wszystkich liturgistów złożył życzenia ks. bp. Stefanowi Cichemu z racji przypadających w tym roku dwóch jubileuszy (50 lat kapłaństwa i 15 lat posługi w Kościele legnickim). Następnie podjęto kwestię organizacji i tematyki przyszłorocznego sympozjum. Na miejsce jego organizacji wybrano Licheń. Zaproponowano także następujące tematy: *Zobowiązujący (moralny) charakter udziału w liturgii; Teologia liturgiczna sakramentów świętych; Dokonania i sylwetki polskich liturgistów; Chrzest w początkach Kościoła; Metodologia i hermeneutyka liturgiki*. Spośród powyższych propozycji jako temat roboczy uczestnicy wybrali ostatni.

Drugi dzień sympozjum rozpoczął się od przypomnienia sylwetki ks. Wojciecha Danielskiego, zaprezentowanej przez prowadzącego sesję ks. prof. dr hab. Zbigniewa Wita (Częstochowa), przewodniczącego tej sesji Sympozjum. Następnie ks. bp. dr Piotr Greger wygłosił referat pt. *Sakramenty jako znaki wyrażania i umacniania wiary*. Wystąpienie skoncentrowało się wokół czterech osi: natura wiary, podmiot wiary, celebracja sakramentalna jako wyraz wiary oraz uczestnictwo w liturgii jako to, co wiarę pogłębia. Prelegent zauważył, że pierwszym podmiotem wiary jest wspólnota Kościoła, bez której wiara staje się jedynie aktem prywatnym. Sprawowane w Kościele sakramenty usposabiają wiernych do przyjęcia wiary i tylko w życiu sakramentalnym ta wiara może osiągnąć pełnię. Uczestnictwo w liturgii, która jest zwyczajną drogą wiary, formuje w człowieku duchową dojrzałość. W sakramentalnych znakach wiara wzrasta, umacnia się i wyraża.

Kolejnym prelegentem był ks. dr Mateusz Matuszewski (Warszawa), który wygłosił komunikat *Gesty i postawy liturgiczne wyrazem wiary*. Zwrócił uwagę na fakt,

iż liturgia jest modlitwą gestykulowaną, a ciało człowieka to miejsce objawienia się jego wnętrza. Gesty, które są pozawerbalną formą komunikacji, winny zmierzać ku temu, aby celebracja była nacechowana pięknem i prostotą. Ich pierwowzoru należy szukać w pięknie gestów Jezusa, które brało się z ich prawdziwości.

Po przerwie komunikat wygłosił przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów KEP ks. bp dr Adam Bałabuch. Podjął on temat *Słowo Boże w liturgii w kontekście wiary uczestników*. Prelegent zauważył, że czytane i wyjaśniane w czasie liturgii słowo Boże przyczynia się do budzenia i rozwijania wiary słuchaczy. Ponieważ dzięki Duchowi Świętemu wiara rodzi się z słuchania (*fides ex auditu*), stanowi ona istotny cel chrześcijańskiego kaznodziejstwa, którego celem jest styl życia, będący odpowiedzią na usłyszane słowa zbawcze.

W następującej po komunikacie dyskusji głos zabrało wielu uczestników sympozjum, podejmując m.in. kwestię słowa Bożego, homilistów i homilii oraz doboru tematyki przepowiadania (ks. prof. Jacek Nowak SAC, ks. prof. Zdzisław Janiec, ks. dr Andrzej Rutkowski, ks. bp dr Piotr Greger, ks. bp Adam Bałabuch, o. mgr-lic. Andrzej Kaliśćak OFMConv), kultury gestów i staranności w seminariach (ks. prof. Bogusław Nadolski, ks. dr Mateusz Matuszewski), niejednoznaczności pewnych postaw liturgicznych (ks. dr Andrzej Hoinkis), liturgicznego sposobu zakończenia Roku Wiary (ks. dr Stanisław Szczepaniec), znaku ambony (ks. dr Stanisław Mieszczak SCJ), ceremoniału biskupów (ks. dr hab. Daniel Brzeziński, ks. bp dr Stefan Cichy) oraz gestu wyciągnięcia rąk w czasie słów ustanowienia (ks. prof. Helmut Jan Sobeczko).

Po dyskusji ks. bp dr Adam Bałabuch przedstawił sprawozdanie z prac Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów KEP. Zaprosił także do współpracy w redakcji przygotowywanych aktualnie dokumentów: *Dekretu o posłudze egzorcystów* (pracami kieruje ks. prof. dr hab. Stanisław Araszczuk), dokumentem na temat wykorzystania przestrzeni sakralnej do celów świeckich (pracami kieruje ks. prof. Jacek Nowak SAC), wskazaniemi dotyczącymi wyjątków sprawowania liturgii eucharystycznej w małych wspólnotach (pracami kieruje ks. prof. Czesław Krakowiak), tłumaczeniem *Mszału Rzymskiego*, *Księgą profesji zakonnej* (pracami kieruje ks. dr Mateusz Matuszewski). Po przerwie obiadowej uczestnicy sympozjum udali się na Mszę św. do Gietrzwałdu.

W trzecim dniu sympozjum zostały zaprezentowane dwa komunikaty. Pierwszy z nich — „*Mysterium incarnationis*” w liturgii — przygotował ks. prof. Jacek Nowak SAC. Prelegent odniósł się do myśli soborowej, zgodnie z którą tajemnica Wcielenia żyje i objawia się w liturgii. Ofiara Kościoła, sakramenty, sakramentalia, hierarchia i Pismo Święte są przejawami przedłużenia tajemnicy przyjścia na świat Syna Bożego. Najpotężniejszym znakiem Jego obecności „aż do skończenia świata” (Mt 28,20) jest Eucharystia. Ponadto widzialnym znakiem Mistycznego Ciała Chrystusa, urzeczywistniającym się w przestrzeni liturgicznej, jest każde zgromadzenie liturgiczne oraz czynności hierarchii normującej sprawy dotyczące celeb-

racji. Tajemnica Wcielenia jest również podstawą inkulturacji, gdyż *Logos* przyjął naturę człowieka, pojawiając się w konkretnym momencie historii, kultury, tradycji i religii swojego narodu.

Ostatni komunikat podczas XLIX Sympozjum Wykładowców Liturgiki wygłosił ks. prof. Zdzisław Janiec. Podjęty temat, *Ars presidei liturgii wyrazem wiary celebransia i jej wpływ na uczestnictwo wiernych*, był próbą odpowiedzi na pytanie: Na ile przewodniczenie liturgii Mszy św. przez kapłana jest wyrazem jego wiary? Prelegent zauważył, że *ars presidei* winna być celebrowaniem wiary, dlatego domaga się od kapłana pogłębionej formacji eucharystyczno-liturgicznej oraz zachowania norm liturgicznych i unikania jakichkolwiek nadużyć. Rok Wiary winien być ponownym odkryciem sztuki sprawowania liturgii oraz jeszcze bardziej godnego sprawowania Eucharystii, gdyż zaangażowanie kapłanów w *ars presidei* w łączności z wiernymi przyczyni się do pełni uczestnictwa mszalnego i będzie wyrazem wiary kapłana i Ludu Bożego.

Sympozjum zamknęła dyskusja końcowa, stanowiąca jego podsumowanie. Wpisujący się w tajemnicę przeżywanego Roku Wiary temat „Wiara i liturgia” ukazał nierozzerwalność obu tych rzeczywistości i na nowo przypomniał właściwe ukie-runkowanie każdej celebracji.

Ks. Mateusz Potoczny